

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 12 juni 1996 beslutat att bereda bl.a. utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande *dels* över motionerna 1995/96:A45 av Lars Leijonborg m.fl. (fp), 1995/96:A46 av Alf Svensson m.fl. (kds) och 1995/96:A49 av Carl Bildt m.fl. (m) om sysselsättningsåtgärder (väckta med anledning av händelse av större vikt), i de delar som berör utskottets beredningsområde, *dels* över proposition 1995/96:222 Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m. jämte de motioner som kan komma att väckas, i de delar som berör utskottets beredningsområde.

I det följande behandlar utskottet propositionens avsnitt 6 Utbildning för tillväxt och rättvisa jämte motionerna 1995/96:Fi116 av Gudrun Schyman m.fl. (v) yrkandena 17–20 och 22, 1995/96:Fi117 av Birger Schlaug m.fl. (mp) yrkandena 31, 50–54 och 60, 1995/96:Fi118 av Alf Svensson m.fl. (kds) yrkandena 9–14, 1995/96:Fi121 av Beatrice Ask m.fl. (m), 1995/96:Fi123 av Anne Wibble m.fl. (fp) yrkande 11, 1995/96:Fi126 av Carl-Johan Wilson och Kenth Skårvik (fp), 1995/96:Fi127 av Eva Eriksson (fp) och 1995/96:Fi128 av Ulf Melin (m). Vidare behandlas motionerna 1995/96:A46 av Alf Svensson m.fl. (kds) yrkandena 8 och 13 samt 1995/96:A49 av Carl Bildt m.fl. (m) yrkandena 32–38, 42, 49 och 50.

Propositionen i korthet

Regeringen föreslår såvitt avser en utbildning för tillväxt och rättvisa att riksdagen godkänner att en utbildningssatsning görs i enlighet med de riktlinjer som regeringen förordar.

En särskild *statlig satsning på vuxenutbildning* skall göras under fem år för att under denna period åstadkomma ett kraftigt kunskapslyft för den grupp vuxna som har störst behov av utbildning och hittills har fått minst av samhällets utbildningsinsatser. Detta görs i syfte att öka sysselsättning och tillväxt. Målgruppen för den särskilda utbildningssatsningen är i första hand *vuxna arbetslösa som helt eller delvis saknar treårig gymnasiekompetens*. Därutöver skall satsningen också vända sig till *anställda som helt eller delvis saknar denna kompetens*. Övriga vuxna skall få delta i mån av plats.

Satsningen skall också bidra till att utveckla nya former för att möta vuxnas utbildningsbehov i framtiden och därmed efter femårsperioden kunna avlösas av ett nytt vuxenutbildningssystem.

På regeringens förslag har riksdagen nyligen beslutat att den särskilda satsningen på vuxenutbildning skall inledas redan under läsåret 1996/97. Statliga medel motsvarande 62 000 utbildningsplatser inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) samt i kvalificerad yrkesutbildning hösten 1996 har anvisats (prop.1995/96:150, UbU6y, FiU10, rskr. 304). Riksdagen godkände vid samma tillfälle regeringens beräkning av utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning innebärande bl.a. en ökad volym på vuxenutbildning med 28 000 platser fr.o.m. år 1997. Inom ramen för de 90 000 platserna beräknas försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning få en ökad omfattning (+2 000 platser hösten 1997 och +2 500 platser hösten 1998). Den avses läsåret 1996/97 omfatta 1 700 platser. Dessutom har inom ramen för vuxenutbildningssatsningen på 100 000 platser 10 000 platser per år avsatts för folkbildningen. Statens kostnader för hela satsningen beräknas uppgå till ca 3 miljarder kronor per år för utbildningskostnaden exkl. studie-stöd.

Utöver de platser som avsatts för folkhögskolan och för kvalificerad yrkesutbildning skall *kommunerna ges ansvaret för att vuxenutbildningssatsningen genomförs*. Kommunerna skall, efter ansökan, få bidrag för vuxenutbildning som ligger på gymnasial nivå. Även statens skolor för vuxna skall kunna få extra medel för gymnasial utbildning som planeras i samverkan med kommuner. Som villkor för att få bidrag skall gälla att verksamheten anordnas utöver den gymnasiala vuxenutbildning som erbjuds med kommunala medel och att omfattningen av denna gymnasiala vuxenutbildning således inte minskas. En delegation skall få regeringens uppdrag att under ett inledningsskede fördela medlen och följa verksamheten.

Regeringen redovisar sin avsikt att den 1 juli 1997 införa ett *särskilt utbildningsbidrag*. Förslag härom kommer att presenteras i budgetpropositionen till hösten. I nu förevarande proposition anger regeringen att personer mellan 25 och 55 år som är arbetslösa bör ges möjlighet att under högst ett studieår studera på motsvarande grundskole- eller gymnasienivå med ett särskilt utbildningsbidrag på a-kassa/KAS-nivå. Anställda mellan 25 och 55 år med minst fem års heltids- eller deltidsanställning kan ges motsvarande möjlighet, förutsatt att berörda lokala parter har slutit avtal där arbetsgivaren åtar sig att som ersättare bereda plats åt en långtidsarbetslös inskriven vid arbetsförmedlingen.

Riksdagen har tidigare beslutat om tillfälliga *utbildningssatsningar inom högskolan* (senast prop. 1995/96:150, UbU6y, FiU10, rskr. 304). Dessa kommer läsåret 1996/97 att omfatta 10 650 helårsplatser. Riksdagen godkände vid samma tillfälle regeringens förslag att låta den tillfälliga satsningen avlösas av en permanent utbyggnad med 30 000 utbildningsplatser under perioden 1997–1999. Denna kommer att påbörjas hösten 1997 med 15 000 utbildningsplatser, en nettoökning med 4 350 platser jämfört med läsåret 1996/97. Till skillnad från vad som anfördes i proposition 1995/96:150 – att ytterligare 10 000 platser borde tillkomma hösten 1998 – bör enligt vad regeringen nu anför i förevarande proposition de återstående 15 000 platser-

na tillkomma först hösten 1999. I propositionen (s. 6.30) redovisar regeringen sin bedömning rörande fördelningen av de 30 000 platserna mellan universiteten och högskolorna.

1995/96:UbU7y

Utskottet

Satsning på vuxenutbildning

I moderaternas kommittémotion 1995/96:Fi121 yrkas *avslag på regeringens förslag* till utbildningssatsning (yrk. 1). Motionärerna anser att regeringen har valt en mycket dyrbar lösning, vars effekt på antalet arbetslösa kan ifrågasättas. I stället hänvisar man till att det i kommunerna redan finns ett väl fungerande system för vuxenutbildning. Vidare åberopas ett tidigare av moderaterna framfört yrkande om resurser till komvux motsvarande den volym den av arbetsmarknadsskäl motiverade utbildningen har i dag. I yrkande 2 i samma motion anförs att det är bättre att utvidga kommunernas skyldigheter att erbjuda grundläggande vuxenutbildning till att även omfatta gymnasiekurser än att införa ett nytt projektbidrag. Härvid bör en prioritering av kärnämneskurser vara utgångspunkten för ändrade regler vad gäller grundläggande vuxenutbildning. I motion 1995/96:A49 (m) yrkande 33 – som väcktes innan förevarande proposition lagts fram – begärs förslag av regeringen om en utbyggnad med 20 000 platser på tre år i eftergymnasial utbildning tillsammans med företagen, *en kvalificerad yrkesutbildning*. Denna motsvarar ett uppenbart företagsbehov och skulle kunna ha en påtagligt positiv betydelse redan för dagens arbetslösa. Åberopande redan föreliggande erfarenheter av den nyligen beslutade försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning framförs i motion 1995/96:Fi121 (m) yrkande 4 att det finns all anledning för regeringen att överväga om inte en del av de av regeringen föreslagna utbildningsplatserna borde föras över till det aktuella försöket.

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka yrkandet om *avslag på regeringens förslag till utbildningssatsning*. Utbildningsutskottet är heller inte berett att i detta sammanhang närmare överväga frågan om en så omfattande förändring när det gäller kommunernas skyldigheter att erbjuda utbildning på gymnasial nivå inom komvux som förordas i motion 1995/96:Fi121. – Såvitt avser försöket med kvalificerad yrkesutbildning vill utskottet erinra om att regeringen – vilket framgår av utskottets redovisning av propositionen i det föregående – avser att avsevärt öka omfattningen jämfört med de tidigare av riksdagen beslutade 1 700 platserna.

Med hänvisning till det anförda föreslår utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker bifall till motionerna 1995/96:Fi121 yrkandena 1, 2 och 4 samt motion 1995/96:A49 yrkande 33.

I motion 1995/96:Fi117 (mp) yrkande 50 efterlyses en mer genomtänkt planering av utbildningssatsningen. Motionärerna menar att frågan om *inhållet i utbildningarna* liksom möjligheterna för framtida anställning efter olika utbildningar inte närmare har berörts. Ett likartat yrkande framförs i motion 1995/96:A49 (m), där det begärs förslag om ett långsiktigt kunskapsprogram. Efter en bred undersökning av företagets fortsatta behov av högutbildade medarbetare bör regeringen föreslå en i verkligheten förankrad *strategi* för

hur en kunskaps- och företagsexpansion skall kunna genomföras på ett ömsesidigt stödjande sätt (yrk. 35).

Utskottet vill med anledning av motionerna peka på att regeringen i propositionen utförligt redovisar förhållandena på arbetsmarknaden för arbetstagar på skilda utbildningsnivåer. Bilden som framträder är tydlig. Låg utbildning ger generellt sämre förutsättningar att få fotfäste och att lyckas på arbetsmarknaden. Den av regeringen redovisade strategin är lika tydlig, nämligen att höja de lågutbildades kompetensnivå så att den motsvarar efterfrågan och möjliggör fortsatt lärande. Den breda satsning över hela utbildningsområdet – inklusive högskolan – som utskottet återkommer till i det följande – som nu avses, skall bidra till att skapa goda förutsättningar för det livslånga lärandet. Satsningen skall främja individernas förmåga att stärka sin ställning i arbetslivet samtidigt som näringslivet och offentlig sektor får möjlighet till en betydande kompetenshöjning. För att möta behovet i näringslivet av hög kompetens inom naturvetenskap och teknik anger regeringen att inriktningen på utbyggnaden av högskolan bör vara att minst hälften av platserna skall avse naturvetenskapliga och tekniska utbildningar.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att de nu berörda yrkandena i motionerna 1995/96:Fi117 och 1995/96:A49 inte bör föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd, varför finansutskottet bör avstyrka desamma.

Enligt motion 1995/96:Fi117 (mp) yrkande 51 bör nu tillfället utnyttjas att göra en rejäl insats för att ge de *arbetslösa med specifika läs- och skrivsvårigheter* en god undervisning, så att de får tillgång till läsning och skrivning, två så viktiga medel för ett aktivt deltagande inte bara i arbetslivet utan även i hela den demokratiska processen. Motionärerna erinrar om Miljöpartiet de grönas förslag tidigare under våren (med anledning av proposition 1995/96:105 med förslag till tilläggsbudget för innevarande år) att 50 miljoner kronor skall avsättas till särskilda satsningar på detta område (mot. 1995/96:Jo16 yrk. 2).

Utskottet vill än en gång (jfr 1995/96:UbU6y s. 13) erinra om att det enligt skollagen (4 kap. 1 §) ingår i kommunernas skyldighet att uppmärksamma problemen för barn med speciella läs- och skrivsvårigheter. När det gäller vuxna vill utskottet likaså peka på att varje kommuninvånare har rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning från och med det andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, om han saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet (11 kap. 10 § skollagen). Utskottet utgår från att kommunerna känner ett grundläggande ansvar för individer med de svårigheter som nu är i fråga. Inget bör hindra kommunerna att med egna resurser, t.ex. genom uppsökande verksamhet, vidta de åtgärder som de finner lämpliga. I den mån det uppdagas att individer som ingår i den av regeringen angivna målgruppen för den nu aktuella satsningen har de speciella problem som motionärerna åsyftar utgår utskottet från att utbildningsanordnaren ger dessa särskilt stöd. Utskottet är emellertid inte berett att föreslå riksdagen ett särskilt uttalande om ändrad målgrupp i enlighet med vad motionärerna förordar. Med det anförda föreslår utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker förevarande yrkande.

För att bl.a. minska orättvisorna i studiefinansieringen enligt regeringens förslag bör nedre *åldersgränsen* för studier "via a-kassa" höjas till 35 år, föreslås det i motion 1995/96:Fi117 (mp) yrkande 60. Vidare bör enligt motionärerna den övre gränsen med hänsyn till de äldre arbetslösas speciella situation tas bort.

Utskottet har inget att erinra mot de åldersgränser som anges i propositionen. Det finns skäl att i sammanhanget erinra om vissa övriga villkor som avses bli knutna till det särskilda utbildningsbidraget. Det skall rikta sig till personer som är mellan 25 och 55 år, inskrivna som arbetssökande hos arbetsförmedling, och saknar utbildning motsvarande grundskolekompetens eller kompetens motsvarande fullgjord utbildning inom ramen för den treåriga gymnasieskolan. Den arbetssökande skall vara berättigad till a-kassa eller KAS. För arbetstagare mellan 25 och 55 år som saknar utbildning på nämnd nivå och som är kvalificerade för a-kassa eller KAS skall gälla att den anställda har en arbetslivserfarenhet motsvarande minst fem års hel- eller deltidsanställning. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att tidigt kunna fänga upp de grupper i arbetslivet som har alltför låg utbildningsnivå. Finansutskottet bör med hänvisning härtill avstyrka yrkande 60 i motion 1995/96:Fi117.

I motion 1995/96:Fi116 (v) yrkande 20 begärs ett uttalande av riksdagen om att *särskilt utbildningsbidrag* skall utgå *för hela den studietid som behövs* för att kortutbildade och arbetslösa personer skall kunna fullfölja sina studier. Det anføres i motionen att det är få människor som på ett år kommer att hinna med att få gymnasiekompetens. I yrkande 22 samma motion föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten för arbetslösa akademiker med naturvetenskaplig eller teknisk grundexamen att få särskilt utbildningsbidrag under ett år för att genomgå *praktisk-pedagogisk utbildning*.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Som redan framgått är det meningen att det särskilda utbildningsbidraget skall kunna erhållas under ett studieår för att komplettera grundskolekompetens eller kompetens upp till motsvarande treårig gymnasieskola. Regeringen påpekar att det efter den här tiden ges möjlighet att studera "inom ramen för ordinarie studiestöd". Det innebär att den studerande då har möjlighet att fortsätta studierna med studiemedel enligt bestämmelserna i 4 kap. studiestödslagen (1973:349). Vidare finns möjlighet, om villkoren härför är uppfyllda, att studera vidare med hjälp av det särskilda vuxenstudiestödet, svux, (7 kap. samma lag) eller med bidrag enligt bestämmelserna i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, svuxa. Utskottet är inte berett att förorda en ändring i nu berört avseende av de villkor för det nu aktuella särskilda utbildningsbidraget som regeringen har angivit i propositionen. Motionärernas förslag skulle antingen medföra en ökad kostnad för staten som kan bli svår att kontrollera, eller – vid en för staten given kostnad – en mindre volym på ifrågavarande satsning räknat i antalet studerande.

Ej heller beträffande målgruppen och det ändrade syftet med vuxenutbildningssatsningen är utskottet berett att ställa sig bakom motionärernas förslag

om att inom ramen för den nu aktuella satsningen bereda arbetslösa akademiker möjlighet att genomgå en praktisk-pedagogisk utbildning.

Med det anförda föreslår utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker bifall till yrkandena 20 och 22 i motion 1995/96:Fi116. Finansutskottet bör därjämte föreslå riksdagen att godkänna vad regeringen anför om *syftet med och målgrupp för den särskilda utbildningssatsningen* i den mån det inte berörts i det föregående.

Med hänvisning till att utskottet sålunda inte har något att erinra mot syftet med satsningen på vuxenutbildning och avsikten att utforma studiefinansieringen för arbetslösa och de i arbetslivet som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning på ett sådant sätt att den faktiskt bidrar till rekrytering av studerande bör motionerna 1995/96:Fi126 (fp) och 1995/96:Fi127 (fp) avstyrkas av finansutskottet, den senare i motsvarande del. I den förra motionen föreslås att även arbetsskapande kulturprojekt inom folkbildningen skall kunna erhålla ekonomiskt stöd ur de medel som anslås för vuxenutbildningsprojekt. I den senare föreslås att regeringens kommande förslag innefattar en sådan ändring i vad regeringen nu anför som tillgodoser egenföretagares och närståendes till egenföretagare möjlighet att få del av särskilt utbildningsbidrag.

En lägre *uthyggnadstakt när det gäller komvux* och en annan *fördelning av vuxenutbildningssatsningen mellan komvux å ena sidan och folkbildningen* (folkhögskolan och studieförbunden) å den andra förordas av Kristdemokraterna i motion 1995/96:Fi118 yrkandena 10 och 11. För att kvalitetskraven skall kunna uppfyllas och utbildningsanordnarna få rimliga planeringsförutsättningar bör enligt motionärerna endast 10 000 nya permanenta platser inom komvux inrättas år 1997 och resurser för studiemedel anvisas i motsvarande grad. Motionärerna vill att 180 miljoner kronor skall anvisas för budgetåret 1997 utöver regeringens förslag till nya permanenta platser på folkhögskolor och särskilt hos studieförbunden. Även Vänsterpartiet förordar i motion 1995/96:Fi116 yrkande 18 en annan fördelning av vuxenutbildningssatsningen, nämligen 15 000 platser i folkhögskolan och 85 000 platser inom vuxenutbildning anordnad av kommuner och andra utbildningsanordnare. En utökning av platserna inom folkhögskolan skulle ge nya folkhögskolor en möjlighet att starta sin verksamhet utan att någon minskning behöver ske på de redan etablerade skolorna, anför motionärerna.

Utskottet har i sitt yttrande över den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1995/96:150, UbU6y) tillstyrkt regeringens där framförda förslag såvitt avser utbildningssatsningens omfattning. Utskottet ser ingen anledning att nu göra någon annan bedömning. Vad gäller folkhögskolan och studieförbunden noterar utskottet att regeringen tydligt har markerat att kommunerna inom ramen för vuxenutbildningssatsningen skall kunna anlita olika utbildningsanordnare, bl.a. såväl folkhögskolor som studieförbund och enskilda utbildningsanordnare. Det har enligt utskottets mening stort värde att kommunerna på detta sätt dels får den helt övervägande delen av ansvaret för vuxenutbildningssatsningen, dels får frihet att välja den organisation och utnyttja de utbildningsanordnare som är effektivast och som bäst svarar mot målgrup-

pernas behov och de lokala förutsättningarna, vilka självfallet varierar mellan kommunerna.

Med hänvisning till det anförda förordar utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker motionerna 1995/96:Fi116 yrkande 18 samt 1995/96:Fi118 yrkandena 10 och 11.

Vänsterpartiet föreslår i motion 1995/96:Fi116 yrkande 19 att även *folkhögskolor skall kunna anordna basår*.

Utskottet utgår från att kommunerna skall kunna utnyttja folkhögskolor även för att anordna basår. Något tillkännagivande om detta är därför inte behövligt, varför finansutskottet bör föreslå att riksdagen avslår yrkandet.

I tre motioner tas frågan om *personliga utbildningskonton* upp. Motionärerna i motion 1995/96:Fi121 (m) yrkande 3 begär ett uttalande av riksdagen om vad i motionen anförts om sådana konton för vuxnas utbildning och hänvisar till partimotionen 1995/96:A49 (m) yrkande 36, där ett system med personliga utbildningskonton närmare utvecklas. Ett likartat förslag framförs av Kristdemokraterna i motionerna 1995/96:Fi118 yrkande 13 och 1995/96:A46 yrkande 8.

Utbildningsutskottet har vid två tillfällen tidigare under innevarande riksmöte behandlat motionsyrkanden med förslag om en ordning med individuella utbildningskonton och då avstyrkt dem (1995/96:UbU2y och UbU6y).

Studiestödsutredningen har nyligen överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1996:90) Sammanhållet studiestöd till regeringen. Regeringens överväganden och förslag med anledning av det betänkandet bör avvaktas, innan riksdagen uttalar sig om formerna för ett framtida studiestödssystem. Utskottet avstyrker därmed förevarande yrkanden.

I motion 1995/96:Fi118 (kds) yrkande 12 föreslås att riksdagen beslutar att *barn tillägget i det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa, svuxa, återinförs*. Även detta yrkande bör riksdagen avslå med hänvisning till beredningen av Studiestödsutredningens förslag.

Ett uttalande av riksdagen om krav på *ökade insatser från näringslivet* vad gäller arbetsplatsförlagd utbildning, praktik och fortbildning begärs i motion 1995/96:Fi117 (mp) yrkande 52. Det handlar, anför det i motionen, t.ex. om att tidigt väcka ungdomars intresse genom att ställa upp med meningsfull praktik för skoleleverna. Motionärerna kommer också in på frågan om ökad samverkan med näringslivet när det gäller högre utbildning. Företagen borde kunna gå in med t.ex. fortbildning av lärare och forskare.

Utskottet, som längre fram i detta yttrande går närmare in på frågan om samverkan mellan näringsliv och högskola, har inget att erinra mot syftet med motionen. Regeringen har ägnat ett särskilt avsnitt av propositionen (s. 6.20) åt frågan om samverkan mellan kommunen, arbetsförmedlingen och det lokala arbetslivet. Strävan bör bl.a. vara att gemensamt hitta former för att inventera den lokala arbetsmarknadens utbildnings- och kompetensbehov. Som utskottet ser det bör detta bl.a. kunna innebära att näringslivet så långt det är möjligt tillmötesgår utbildningsanordnarens behov av praktikplatser, när utbildningen kräver sådana. Det bör i sammanhanget påpekas att regeringen utgår från att lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagd utbildning i

betydande utsträckning kan utformas och utvecklas efter lokala behov i samspel mellan komvux och det lokala näringslivet.

Utskottet förutsätter att näringslivet tar sitt ansvar i nu berört hänseende. Förslaget om ett tillkännagivande av riksdagen i enlighet med yrkandet bör avstyrkas av finansutskottet.

I tre motionsyrkanden berörs *lärlingsutbildningen*. Lärlingssystem bör enligt motion 1995/96:Fi117 (mp) yrkande 54 ingå som en naturlig del i både ungdoms- och vuxenutbildning. Företag med mer än ett visst antal anställda bör ta emot lärlingar för utbildning. I moderaternas partimotion 1995/96:A49 yrkande 42 begärs förslag om ett brett lärlingsprogram med introduktion den 1 januari 1997 i enlighet med vad som anförts i motionen. Om yrkesinriktad utbildning mer målmedvetet integreras i företagen, förbättras effektiviteten. Som ett viktigt inslag i en ny arbetsmarknadspolitik nämns i Kristdemokraternas partimotion 1995/96:A46 yrkande 13 som exempel praktik/lärlings-system för ungdomar.

Utskottet erinrar om att regeringen i den förevarande propositionen ägnar ett särskilt avsnitt åt lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagd utbildning. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att sådan utbildning bör kunna utnyttjas betydligt mer än vad som sker i dag, inte minst när man vänder sig till vuxna som vill ha yrkesutbildning och föredrar en i stor utsträckning arbetsplatsförlagd utbildning framför ren skolutbildning. Lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagd utbildning kan i betydande utsträckning utformas och utvecklas efter lokala behov i samspel mellan komvux och det lokala näringslivet som en utbildning till stor del på arbetsplats, med eller utan anställning, och kombinerad med skolförlagda studier i några kärnämnen och/eller delar av berörda yrkesämnen. Det finns enligt utskottet skäl att i detta sammanhang lyfta fram och betona vad regeringen anför om arbetsmarknadsutbildningens inriktning (prop. s. 7.28 f.). Där heter det bl.a. att praktikperioder varvade med teoretiska inslag bör få ett ännu större utrymme i arbetsmarknadsutbildningen. Sådan utbildning bör upphandlas från ordinarie utbildningsanordnare eller från företag. I princip skulle, anför regeringen, denna form av arbetsmarknadsutbildning kunna bli en slags lärlingsutbildning för dem som fyllt 20 år. Arbetsmarknadsutbildning med inslag av både teori och praktik bedömer regeringen vara en framkomlig väg för att stärka vissa grupper. Här ges även möjlighet för företagen att anpassa utbildningens innehåll utifrån sina behov.

Utskottet vill tillägga att Kommittén för gymnasieskolans utveckling enligt sina direktiv (1994:128) skall följa hur lärlingsutbildningen utvecklas genom samverkan mellan å ena sidan kommuner och å andra sidan företag, organisationer och offentliga arbetsgivare. Utskottet har erfarit att kommittén avser att senare i år redovisa sina överväganden.

Som utskottet ser det är syftet med de förevarande yrkandena tillgodosett med vad utskottet har redovisat om regeringens avsikter i nu berört hänseende. Med hänvisning härtill anser utbildningsutskottet att finansutskottet bör avstyrka yrkande 54 i motion 1995/96:Fi117, yrkande 13 (delvis) i motion 1995/96:A46 och yrkande 42 i motion 1995/96:A49.

Beträffande *regeringens förslag i övrigt* såvitt det avser riktlinjer för en utbildningssatsning har utbildningsutskottet ingen erinran. Utskottet föreslår därmed att finansutskottet tillstyrker de riktlinjer för utbildningssatsningen som regeringen har föreslagit i den mån de inte berörs av utbildningsutskottets ställningstaganden i det föregående.

I motion 1995/96:A49 (m) yrkande 49 framhålls att ett stort hinder för invandrarnas inträde på den svenska arbetsmarknaden och i det svenska samhällslivet i övrigt är bristande kunskaper i svenska språket. Motionärerna vill därför att riksdagen hos regeringen begär förslag om en förbättring av *svenskundervisningen för invandrare (sfi)*. Regeringen bör under hösten 1996 återkomma till riksdagen med ett program för hur sfi skall ges högsta prioritet, anför de.

Utskottet erinrar om att svenskundervisningen för invandrare nyligen har utretts av Invandrapolitiska kommittén (Ku 1994:11). Kommittén har i april 1996 avlämnat sitt slutbetänkande Sverige, framtiden och mångfalden (SOU 1996:55). I betänkandet föreslås flera ändringar i sfi-undervisningen i syfte att underlätta integrationen av invandrare i det svenska samhället. Bland annat skall introduktionsutbildning som inkluderar sfi bedrivas på heltid och kommunerna skall vara skyldiga att tillhandahålla sfi inom en månad efter bosättningen. Kursplanen för sfi skall ses över. Kommittébetraktandet remissbehandlas för närvarande med sikte på att en proposition med ett samlat förslag om invandrapolitiken skall kunna läggas fram för riksdagen våren 1997.

Utskottet vill vidare påminna om att Skolverket, enligt riksdagens begäran, har utrett frågan om ett utvecklingscentrum för sfi. Verket har i en rapport (april 1996) ställt sig positivt till inrättandet av ett sådant utvecklingscentrum. Skolverkets förslag skall enligt uppgift från Utbildningsdepartementet nu remissbehandlas.

Med hänvisning till det anförda anser utbildningsutskottet att motion 1995/96:A49 yrkande 49 bör avstyrkas av finansutskottet.

En *ny utbildningsorganisation* med stöd av modern informationsteknik bör enligt motion 1995/96:A49 (m) yrkande 50 utvecklas i *Norrland*. Den skall kunna omfatta alla utbildningsnivåer och syfta till att säkerställa att företagsetableringar inte uteblir i Norrlands inland därför att utbildningsmöjligheterna för anställda och deras familjer inte är konkurrenskraftiga jämfört med andra delar av landet. Umeå universitet, Högskolan i Luleå och Mitt-högskolan bör göras gemensamt ansvariga för den nya organisationen, som bör introduceras den 1 januari 1997, anser motionärerna.

Utskottet erinrar om att regeringen i propositionen (s. 6.31) aviserar en nationell IT-satsning inom universitets- och högskoleområdet samt biblioteksväsendet m.m. Distansutbildningskommittén (U 1995:07, dir. 1995:69) har till uppgift att föreslå åtgärder som kan främja användningen av distansmetoder inom främst vuxenutbildningen och högskolan. Kommittén skall lämna sitt slutbetänkande i maj 1998. Riksdagen bör enligt utskottets mening inte föregripa regeringens förslag på dessa punkter. I det kommunala ansvaret för den föreslagna vuxenutbildningssatsningen ingår enligt propositionen bl.a. inventering av den lokala arbetsmarknadens utbildnings- och kompetensbe-

hov (s. 6.15). Utskottet anser inte att högskolorna i Norrland bör ges i uppdrag att parallellt med eller i stället för kommunerna svara för nödvändig vuxenutbildning på grundskole- och gymnasienivå.

Med hänvisning till det anförda förordar utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker motion 1995/96:A49 yrkande 50.

Expansion av den högre utbildningen

Kristdemokraterna föreslår i motion 1995/96:Fi118 yrkande 9 att *högskoleutbyggnaden begränsas* till 22 500 platser i stället för av regeringen föreslagna 30 000. Motionärerna pekar på risken för att kvaliteten blir lidande vid en alltför snabb utbyggnad. Hösten 1999 bör därför tillkomma endast 7 500 platser.

Utskottet noterar att regeringen – för att ge utrymme för en god planering av den fortsatta expansionen – har ändrat sitt förslag från den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1995/96:150) om takten i expansionen. I stället för att ytterligare 10 000 platser skall tillkomma år 1998 och ytterligare 5 000 platser år 1999 planerar regeringen nu att samtliga 15 000 ytterligare platser skall tillkomma först år 1999. Som utskottet nyligen har anført i sitt yttrande över vårpropositionen (1995/96:UbU6y s. 8) spelar Högskoleverkets bedömning av högskolornas arbete med kvalitetsutveckling en viktig roll vid beslut rörande den högre utbildningen. Verket har också till uppgift att stödja och främja arbetet vid universitet och högskolor med att förbättra verksamhetens kvalitet. Utskottet anser inte att riksdagen bör motsätta sig regeringens plan för expansionen och förordar därför att finansutskottet avstyrker motion 1995/96:Fi118 yrkande 9.

I motion 1995/96:Fi128 (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens avtal med *Stiftelsen Högskolan i Jönköping* angående utbyggnaden av Internationella Handelshögskolan (IHH). Motionären åberopar vad regeringen i propositionen anför om ytterligare platser (600) till högskolan och finner som det enda rimliga att utbyggnaden av IHH enligt avtalet med staten (100 platser årligen under perioden 1997–1999) bör ligga utöver ”nyttillskottet”.

Som redan framgått har regeringen i propositionen redovisat sin bedömning rörande fördelningen av de 30 000 platserna mellan universiteten och högskolorna under perioden 1997–1999. Av dessa tillförs Stiftelsen Högskolan i Jönköping 600 platser. Utskottet har inget att erinra mot att regeringens slutliga förslag i höstens budgetproposition utarbetas i huvudsaklig överensstämmelse med sammanställningen i propositionen. Det finns enligt utskottet inget skäl till särskild behandling av Högskolan i Jönköping mot bakgrund av tidigare gjord överenskommelse mellan staten och stiftelsen om utbyggnad av högskolan. Motionen bör avslås av riksdagen.

Frågan om bibehållen *kvalitet i utbildningen* mot bakgrund av den föreslagna satsningen tas upp i ytterligare tre motionsyrkanden (jfr yrk. 9 i mot. 1995/96:Fi118 ovan). Att ständigt beakta utbildningarnas kvalitet bör enligt motion 1995/96:Fi121 (m) vara den avgörande utgångspunkten såväl för tidpunkten för en fortsatt utbyggnad som för fördelningen av platser mellan

lärosäten. Det är i dag minst lika viktigt att öka examinationsfrekvensen som att forcera fram nya platser. Ett uttalande av riksdagen härom begärs i motionen (yrk. 5). Även i motion 1995/96:A49 (m) yrkande 34 framförs att utbyggnaden skall ske med beaktande av utbildningens kvalitet. I syfte att ge företräde åt kvalitetsinvesteringar, t.ex. vad avser lärarkompetens och utrustning, bör enligt motionärerna ett särskilt kvalitetsanslag inrättas. I motion 1995/96:Fi123 (fp) yrkande 11 föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att utbildningssektorn präglas av kvalitet, mångfald och långsiktighet. Ett långsammare tempo i själva utbyggnaden kan accepteras, om det är nödvändigt för att behålla kvaliteten.

Utbildningsutskottet har tidigare under innevarande riksmöte vid ett par tillfällen behandlat motionsledes framförda yrkanden liknande dem som nu är för handen. Vid sin beredning av den s.k. tillväxtpropositionen (1995/96:25), i vilken regeringen hade aviserat sin avsikt att permanenta den hittillsvarande av arbetsmarknadsskäl pågående satsningen på utbildning, och med anledning av en i anslutning till propositionen väckt motion utgick utskottet när det gäller de kvalitativa villkoren för en utbyggnad av den högre utbildningen från att de uppmärksammas av regeringen i kommande förslag om utbyggnad (1995/96:UbU2y). Frågor om kvaliteten i utbildningen aktualiserades återigen motionsledes med anledning av regeringens s.k. vårproposition (1995/96:150) med förslag till beräkning av utgiftsområdena 15 och 16. Beräkningen var bl.a. grundad på den omfattande utbildningssatsning under perioden 1997–1999 som nu är i fråga. Utskottet pekade på att den planerade expansionen på högskoleområdet främst avsåg de mindre och medelstora högskolorna. Så långt utskottet kunde bedöma förelåg möjligheter för fortsatt utbyggnad vid dessa. Utskottet förutsatte att högskolornas arbete med kvalitetsutveckling oavslutligt drivs vidare och erinrade om den viktiga roll som Högskoleverkets bedömning av detta arbete spelar vid beslut rörande högre utbildning. Vidare anförde utskottet att det ankommer på Högskoleverket att stödja och främja arbetet vid universitet och högskolor på att förbättra verksamhetens kvalitet (1995/96:UbU6y). Utskottet hänvisar i nu förevarande sammanhang till vad utskottet tidigare anfört i frågan. Utskottet kan nu konstatera att universiteten och fackhögskolorna avses få en relativt ringa del av expansionen inom högskolan. Denna kommer nu främst att ske vid de mindre och medelstora högskolorna med särskild tyngdpunkt på Bergslagen, Malmö och Sundsvall-Härnösand-Östersund samt sydöstra Sverige. Utskottet konstaterar att ökningen som föreslås för Linköpings universitet till större delen avser en utbyggnad av den högre utbildningen i Norrköping. Den förhållandevis stora ökningen av antalet platser som föreslås på Gotland innebär enligt utskottets uppfattning att Gotland blir en självständig högskola under den senare delen av treårsperioden.

Av propositionen framgår att högskolornas egna bedömningar avseende möjligheten av anordna fler platser har vägts in i regeringens överväganden avseende förslaget till fördelning av platserna. Utskottet förutsätter att såväl högskolorna som regeringen därvid beaktat möjligheterna att bibehålla hög kvalitet i verksamheten. Det bör påpekas att regeringen senarelagt en utlägg-

ning av 10 000 platser jämfört med vad som angavs i vårpropositionen för att ge utrymme för en god planering.

Utskottet ställer sig inte bakom förslaget om ett särskilt kvalitetsanslag. All verksamhet inom högskolan är underkastad bestämmelserna i 1 kap. högskolelagen (1992:1434) där det föreskrivs att verksamheten skall avpassas så att en hög kvalitet nås, såväl i utbildningen som i forskningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet. Det är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna vid högskolorna att de tillgängliga resurserna utnyttjas effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten (4 §).

Mot bakgrund av att yrkande 5 i motion 1995/96:Fi121 förefaller att ta sikte även på vuxenutbildningssatsningen vill utskottet i det här sammanhanget fästa uppmärksamheten på vad regeringen säger om Skolverkets roll. När det gäller tillsyn, uppföljning, utvärdering och andra verksamheter som normalt åligger Skolverket, skall den verksamhet som blir följd av statens extra satsning behandlas på samma sätt som all annan verksamhet inom det offentliga skolväsendet för vuxna och vid statens skolor för vuxna. Vidare menar regeringen att det utöver Skolverkets normala utvärderingsverksamhet bör göras en fristående utvärdering vad gäller genomförandet och effekterna av den särskilda satsningen på vuxenutbildning under femårsperioden. Utskottet utgår från att vad regeringen här anför innebär att kvaliteten i verksamheten kommer att ägnas stor uppmärksamhet.

Med hänvisning till vad utbildningsutskottet nu har anfört föreslår utskottet att finansutskottet avstyrker motionerna 1995/96:Fi121 yrkande 5, 1995/96:Fi123 yrkande 11 och 1995/96:A49 yrkande 34.

I motion 1995/96:A49 (m) yrkande 37 anføres att forskningen måste hålla högsta kvalitet för att Sverige skall kunna möta den internationella konkurrensen. Motionärerna föreslår att regeringen säkerställer att en bred process inleds genom vilken universitet, högskolor och företag söker definiera vilka *forskningsområden*, inriktningar och villkor i övrigt som är *av särskild betydelse för Sverige* och svenska företags utveckling, liksom inom vilka områden Sverige har särskilda möjligheter att hävda en position i forskningsfronten. I yrkandet talas det om en särskild utredning.

Utskottet noterar att utredningen Nyttiggörande av forskningsresultat, samverkan näringsliv–högskola, NYFOR, (N1995:10) nyligen överlämnade sitt huvudbetänkande Samverkan mellan högskolan och näringslivet (SOU 1996:70) till regeringen. Utredningen behandlar utförligt frågor som rör exempelvis näringslivets behov av högskolan och högskolans uppgift att samverka med näringslivet. Det konstateras (s. 178) att utbildning och forskning av hög kvalitet förutsätter ett *samspel* (kursiverat av utredningen) mellan högskolan och det omgivande samhället. Högskolans roll i samverkan med näringslivet diskuteras utförligt. Utredningens betänkande, som för närvarande remissbehandlas, kommer att ingå i underlaget för forskningspropositionen i september.

Utskottet utgår från att frågor av den art som motionärerna här tar upp kommer att behandlas i forskningspropositionen. Något särskilt uttalande av riksdagen om en utredning i enlighet med motionärernas önskemål anser

utskottet inte vara påkallat, varför finansutskottet bör föreslå att förevarande yrkande avslås av riksdagen.

I motion 1995/96:Fi117 (mp) yrkande 53 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat deltagande från universitet och högskolor i form av service till och samarbete med den offentliga tjänstesektorn och det privata näringslivet. Ett likartat yrkande med förslag om åtgärder för kompetensutveckling och forskning framförs i motion 1995/96:A46 (kds) yrkande 8. Kommersialiseringen av forskning bör stimuleras genom att *utbytet mellan högskolor och näringsliv* förbättras.

Även i det här sammanhanget vill utskottet erinra om det nyligen avlämnade utredningsbetänkandet Samverkan mellan högskolan och näringslivet (SOU 1996:70), i vilket NYFOR-kommittén framför ett antal förslag för att underlätta ett samspel mellan högskolan och näringslivet. De små och medelstora företagens samverkan med högskolan behandlas av kommittén i ett särskilt betänkande (SOU 1996:89), som avlämnades i början av innevarande juni månad och som remissbehandlas för närvarande för att sedan ingå som underlag i forskningspropositionen i september. Utskottet konstaterar att de frågor som motionärerna tar upp helt nyligen har utretts och utgår från att de kommer att närmare behandlas av regeringen i forskningspropositionen och budgetpropositionen. Med hänvisning härtill bör finansutskottet avstyrka motionerna 1995/96:Fi117 yrkande 53 och 1995/96:A46 yrkande 8 delvis.

Förslag om *en databas om forskning* förs fram i motion 1995/96:A49 (m) yrkande 38. I databasen bör finnas upplysningar om forskningens resultat och om pågående forskningsprojekt. En sådan databas bör vara tillgänglig för företagen.

Utskottet erinrar om att regeringen i proposition 1995/96:125 Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik anmälde att Högskoleverket skulle få i uppdrag att i samråd med Forskningsrådsnämnden m.fl. utarbeta ett förslag till ett forskningsinformationssystem med Internet som informationsbärare. Målet är att nå ett väl utbyggt och överblickbart system över hela landet år 1998. Systemet skall vara riktat mot allmänheten och mot utbildningsväsendet. Utbildningsutskottet hade tidigare i vår inget att erinra mot planerna (1995/96:UbU5y). Utskottet har erfarit att uppdraget kommer att beslutas inom kort och att Högskoleverket redan har påbörjat överläggningar med intressenter i frågan. Med hänvisning till att motionärer- nas syfte med yrkandet förefaller tillgodosett med de redovisade förhållan- dena föreslår utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker bifall till yr- kandet.

Vissa skolfrågor

I två motioner behandlas frågor om *utbildning i företagande* och vikten av att skolan bidrar till att lägga grunden till ett företagsvänligt klimat. I Miljöpar- tiets motion 1995/96:Fi117 yrkande 31 framhålls att det är viktigt att moment om företagande kommer in i kursplanerna i alla stadier i undervisningsvä- sendet. Kristdemokraterna begär i sin partimotion 1995/96:118 yrkande 14 förslag om ett nationellt program i gymnasieskolan med speciell inriktning

på företagande, motsvarande kurser inom folkhögskolan samt kurser och utbildningsprogram inriktade på företagande på högskolenivå.

Utbildningsutskottet har tidigare vid flera tillfällen behandlat frågor om arbetsliv och företagande i skolan. Senast i början av innevarande riksmöte pekade utskottet bl.a. på att företagarefrågor tas upp i flera av de nya kursplanerna som fastställts och att det också förekommer olika lokala kurser inom området (bet. 1995/96:UbU3 s. 21). Utskottet framhöll att den nya gymnasieskolan ger betydligt större utrymme för flexibla lösningar på lokal nivå, vilket också många kommuner har utnyttjat. Företagarutbildning har startats vid ett antal gymnasieskolor. På högskolenivå förekommer vid flera högskolor kurser och utbildningsprogram på nu berört område. Högskolorna själva beslutar om vilka kurser som skall ges vid resp. högskola. Det ankommer inte på riksdagen att besluta om innehållet i universitetens och högskolornas utbildningar. Finansutskottet bör med hänvisning till det anförda avstyrka förevarande yrkanden om företagarutbildning.

I Vänsterpartiets partimotion 1995/96:Fi116 yrkande 17 begärs ett tillkännagivande av riksdagen till regeringen om att även *gymnasieskolans elever* skall ges möjlighet att *behörighets- eller konkurrenskomplettera betyg utan* att behöva erlägga någon *avgift*.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Regeringen anger i propositionen att kommunerna inom ramen för den nu aktuella vuxenutbildningssatsningen får en skyldighet att genomföra provning för den som vill skaffa sig ett formellt betyg utan att ha gått en kurs. Provningsen skall kunna ske avgiftsfritt. Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen anför här.

När det gäller frågan om att även gymnasieskolans elever skall ges möjlighet att avgiftsfritt behörighets- eller konkurrenskomplettera vill utskottet erinra om att möjligheterna för eleverna att under studietiden i gymnasieskolan genom provning höja ett minst godkänt betyg, s.k. konkurrenskomplettering, har avskaffats (prop. 1994/95:174, UbU19, rskr. 406). Däremot finns möjlighet att efter studierna i gymnasieskolan, dvs. såsom vuxenstuderande, genom provning höja ett erhållet minst godkänt betyg. Utskottet ansåg i samband med behandlingen av frågan om avgifter för provning att det är rimligt att huvudmännen ges möjlighet att ta ut avgifter för vissa provningar, eftersom huvudmännen har kostnader för att anordna provningar (bet. 1994/95:UbU19 s. 7).

Enligt förordningen om avgifter för provning inom det offentliga skolväsendet (SFS 1991:1124) får avgift vid provning uppgå till högst 500 kr. Vidare får avgift inte tas ut för den som har gått ut grundskolan och inte uppnått kursplanens mål för det nionde skolåret och för elever i gymnasieskolan och inom den kommunala vuxenutbildningen eller vid en statens skola för vuxna som har fått betyget Icke godkänd på den kurs provningen gäller. Reglerna för avgifter är således enligt denna förordning lika för gymnasieskolans elever och för vuxenstuderande i allmänhet.

Utskottet anser inte att riksdagen bör besluta om ändring i gällande regler för de avgifter som nu är i fråga. Med hänvisning härtill föreslås att finansutskottet avstyrker yrkande 17 i motion 1995/96:Fi116.

Riksdagen bör, föreslås det i motion 1995/96:A49 (m) yrkande 32, hos regeringen begära förslag om ett system med *nationell skolpeng* i syfte att konkurrensutsätta skolan. En förutsättning för att göra skolan mer variationsrik är att fristående skolor garanteras goda arbetsmöjligheter. En full frihet kan främjas genom introduktion av en nationell skolpeng som går till de skolor, fristående och kommunala, som förmår tillgodose elevers och föräldrars önskemål. Formerna för systemet bör utvecklas skyndsamt, så att det kan introduceras senast den 1 juli 1999, anför motionärerna.

Utskottet behandlade för kort tid sedan ett likartat yrkande väckt med anledning av den ekonomiska vårpropositionen (prop. 1995/96:150, mot. Fi78 yrk. 5, UbU6y) och utgår från att förevarande yrkande innefattar samma grundläggande förändring såvitt avser kommunernas ansvar för skolans finansiering som det då aktuella yrkandet. Detta gick bl.a. ut på att införandet av nationell skolpeng skulle förenas med en skatteväxling mellan stat och kommun samt att staten skulle ta ansvaret för skolans finansiering.

Utskottet fann att förslaget uttryckligen innebär att staten tar det ekonomiska huvudansvaret för skolans verksamhet och tog avstånd från den misstro mot kommunernas förmåga att fullgöra sina åligganden på skolområdet som motionen enligt utskottet gav uttryck för. Riksdagen avslog på utbildningsutskottets och finansutskottets förslag yrkandet (bet. FiU10, rskr. 304).

Utbildningsutskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och anser att riksdagen även nu bör avslå förslaget om nationell skolpeng.

Stockholm den 26 juni 1996

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

I beslutet har deltagit: Jan Björkman (s), Beatrice Ask (m), Bengt Silfverstrand (s), Eva Johansson (s), Rune Rydén (m), Agneta Lundberg (s), Andreas Carlgren (c), Torgny Danielsson (s), Margitta Edgren (fp), Tomas Eneroth (s), Majléne Westerlund Panke (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Nalin Baksi (s), Margareta E Nordenvall (m) och Tuve Skånberg (kds).

Avvikande meningar

1. Avslag på regeringens förslag m.m.

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 33" bort ha följande lydelse:

Utbildningsutskottet instämmer med motionärerna att regeringens förslag till särskild statlig satsning på vuxenutbildning under fem år är en mycket dyrbar lösning, både vad gäller utbildningen som sådan och det aviserade särskilda utbildningsbidraget. Projektets effekt på antalet arbetslösa kan ifrågasättas. I kommunerna finns redan i dag ett väl fungerande system för vuxenutbildning. Utskottet anser att det är en bättre ordning att, som motionärerna förordat, utvidga kommunernas skyldigheter att erbjuda grundläggande vuxenutbildning till att även omfatta gymnasiekurser än att införa det i propositionen föreslagna projektbidraget. En prioritering av kärnämneskurser bör vara utgångspunkten för ändrade regler vad gäller grundläggande vuxenutbildning.

Enligt utskottets mening bör regeringen överväga att föra över en del av de utbildningsplatser som nu anvisas för vuxnas utbildning till försöksverksamheten med kvalificerad eftergymnasial utbildning. Redan nu visar det sig att en utbyggnad till 20 000 platser på tre år i eftergymnasial utbildning är mer realistisk än de beslutade 4 500 platserna.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i dessa delar.

Utbildningsutskottet anser således att finansutskottet bör föreslå att riksdagen med bifall till motionerna 1995/96:Fi121 yrkandena 1, 2 och 4 samt 1995/96:A49 yrkande 33 avslår regeringens förslag om en särskild statlig vuxenutbildningssatsning och som sin mening ger regeringen till känna vad utbildningsutskottet här anfört om utvidgat kommunalt ansvar för vuxenutbildning och fler platser i försöksverksamheten med kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning.

2. Innehållet i utbildningarna m.m.

Beatrice Ask (m), Rune Rydén (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp) och Margareta E Nordenvall (m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "avstyrka desamma" bort ha följande lydelse:

Utbildningsutskottet har samma inställning som motionärerna att det till grund för omfattande utbildningssatsningar måste finnas en genomtänkt planering. Frågan om innehållet i utbildningarna liksom möjligheterna för framtida anställning efter olika utbildningar bör analyseras. Utskottet anser att regeringen efter en bred undersökning om arbetsmarknadens fortsatta behov av högutbildade personer bör återkomma till riksdagen med en i verkligheten gediget förankrad strategi för hur en kunskaps- och företagsexpansion skall kunna genomföras på ett ömsesidigt stödjande sätt.

Vad utbildningsutskottet här anfört bör finansutskottet föreslå riksdagen att med anledning av motionerna 1995/96:Fi117 yrkande 50 och 1995/96: A49 yrkande 35 som sin mening ge regeringen till känna.

Gunnar Goude (mp) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med ”Utskottet vill” och slutar med ”förevarande yrkande” bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att gruppen arbetslösa med specifika läs- och skrivsvårigheter inte har uppmärksamats i regeringens förslag till satsning på vuxenutbildning. Färdigheter i läsning och skrivning är viktiga medel för ett aktivt deltagande inte bara i arbetslivet utan även i hela den demokratiska processen. Utskottet finner det därför angeläget att särskilda utbildningsinsatser görs för denna grupp. Finansutskottet bör föreslå riksdagen att med bifall till motion 1995/96:Fi117 yrkande 51 som sin mening ge regeringen till känna vad utbildningsutskottet här anför.

4. Åldersgränser för särskilt utbildningsbidrag

Gunnar Goude (mp) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med ”Utskottet har” och slutar med ”1995/96:Fi117” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser – i likhet med vad som anförts i motion 1995/96:Fi117 yrkande 60 – att åldersgränserna för det särskilda utbildningsbidraget, knutet till a-kassenivån, bör ändras för att bl.a. minska de orättvisor i studiefinansieringen som uppkommer med regeringens förslag. Sålunda bör den nedre åldersgränsen för sådant bidrag höjas till 35 år. Den övre åldersgränsen bör med hänsyn till de äldre arbetslösas speciella situation tas bort.

Utbildningsutskottet förordar att finansutskottet föreslår riksdagen att med bifall till motionsyrkandet som sin mening ge regeringen till känna vad ovan anförts.

5. Utbyggnadstakten när det gäller komvux och fördelningen av vuxenutbildningssatsningen mellan komvux och folkbildningen

Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med ”Utskottet har” och slutar med ”yrkandena 10 och 11” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det inom komvux finns uppenbara problem att klara kvalitetskraven med den snabba utbyggnad som regeringen föreslår. Utöver den utbyggnad som sker redan hösten 1996 (prop. 1995/96:150, UbU6y, FiU10, rskr. 304) bör därför den ytterligare utbyggnaden hösten 1997 begränsas till 10 000 platser. Medel till utbildningen och till studiemedel bör beräknas i enlighet med detta. Studieförbunden och folkhögskolorna har tidigare visat sig ha god förmåga att med kort varsel anordna nya utbildningsplatser med god kvalitet. Med sin annorlunda inriktning kompletterar de komvux på ett bra sätt. I budgetpropositionen bör regeringen därför föreslå att 180 miljoner kronor anvisas under anslaget Bidrag till folkbildning, för att nya permanenta platser skall inrättas hos studieförbund och folkhögskolor. Medel till studiemedel bör anvisas i motsvarande omfattning.

Utbildningsutskottet förordar att finansutskottet föreslår riksdagen att med anledning av motionerna 1995/96:Fi116 yrkande 18 samt 1995/96:Fi118 yrkandena 10 och 11 som sin mening ge regeringen till känna vad utbildningsutskottet här anfört.

6. Personliga utbildningskonton

Beatrice Ask (m), Rune Rydén (m), Margitta Edgren (fp), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Margareta E Nordenvall (m) och Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utbildningsutskottet har" och slutar med "förevarande yrkanden" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att ett system med en mer långsiktig uppbyggnad av medel för vuxnas utbildning i form av personliga utbildningskonton bör införas. Praktiskt bör detta ske genom att den enskilde medges skattebefrielse för de medel han avsätter till ett sådant utbildningskonto. Arbetsgivaren skall ges rätt att skattefritt avsätta lika mycket som den enskilde gjort. För låginkomsttagare kan en form av utfyllnad på kontot övervägas. Ett sådant system skulle kunna introduceras relativt skyndsamt och på några år ge alla vuxna bättre ekonomiska förutsättningar att påbörja fort- och vidareutbildning.

Utbildningsutskottet förordar att finansutskottet föreslår riksdagen att med anledning av motionerna 1995/96:Fi118 yrkande 13, 1995/96:Fi121 yrkande 3, 1995/96:A46 yrkande 8 i denna del och 1995/96:A49 yrkande 36 som sin mening ge regeringen till känna vad här anförts.

7. Barntillägget i det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa

Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "I motion" och slutar med "Studiestödsutredningens förslag" bort ha följande lydelse:

I motion 1995/96:Fi118 (kds) yrkande 12 föreslås att riksdagen beslutar att *barntillägget i det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa*, svuxa, återinförs.

Utskottet har samma uppfattning som motionärerna att det är nödvändigt att återinföra barntillägget i svuxa för att säkerställa särskilt ensamstående föräldrars möjligheter till studier, till dess att riksdagen beslutat om ett nytt samlat studiestödssystem. Finansutskottet bör därför tillstyrka bifall till motionsyrkandet och föreslå riksdagen att hos regeringen begära att detta åtgärdas.

8. Ökade insatser från näringslivet

Gunnar Goude (mp) och Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utskottet, som" och slutar med "av finansutskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att näringslivet gör ökade insatser för att stimulera såväl utbildning som intresse för utbildning inom de sektorer där företagen behöver kvalificerad arbetskraft. Det handlar bl.a. om att tidigt väcka ungdomars intresse genom att ställa upp med meningsfull praktik för grundskoleelever och genom välplanerad arbetsförlagd utbildning för gymnasieelever. Även när det gäller fortbildning av lärare och forskare bör företagen aktivt kunna medverka. Vid utbildningssatsningar av det slag som nu föreslås måste enligt utskottets mening en ökad samverkan med näringslivet ske. Detta bör finansutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motionsyrkandet som sin mening ge regeringen till känna.

9. Lärlingsutbildningen

Beatrice Ask (m), Rune Rydén (m), Margitta Edgren (fp), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Margareta E Nordenvall (m) och Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "motion 1995/96:A49" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i att lärlingssystem bör ingå som en naturlig del i både ungdoms- och vuxenutbildning. Om yrkesinriktad utbildning mer målmedvetet integreras i företagen förbättras effektiviteten. Lärlingsutbildningen bör expandera och ersättningarna fastställas till en nivå som gör lärlingsprogrammen attraktiva också för företagen. Regeringen bör återkomma med förslag om hur ett utbyggt lärlingsprogram snarast skall kunna introduceras.

Utbildningsutskottet förordar att finansutskottet föreslår riksdagen att med anledning av motionerna 1995/96:Fi117 yrkande 54, 1995/96:A46 yrkande 13 i denna del och 1995/96:A49 yrkande 42 som sin mening ge regeringen till känna vad här anförts.

10. Svenskundervisningen för invandrare

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "av finansutskottet" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det av största vikt att insatserna för att ge invandrare kunskaper i det svenska språket förstärks. Utan det språk som talas här kommer många invandrare att förbli på arbetsmarknadens utsida. Regeringen bör därför redan hösten 1996 lägga fram ett förslag till riksdagen för hur svenskundervisningen för invandrare skall ges högsta prioritet. I sammanhanget bör beaktas att skolor med olika huvudmän, såsom fristående skolor, har större möjligheter att erbjuda alla, också invandrare, en utbildning som både ger goda kunskaper och en tydlig identitet.

Finansutskottet bör med tillstyrkan av motionsyrkandet föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna vad utbildningsutskottet anför.

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Satsning på vuxenutbildning som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "yrkande 50" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om en organisation i huvudsak i enlighet med motionärernas förslag. Finansutskottet bör enligt utbildningsutskottets mening föreslå riksdagen att med bifall till motion 1995/96:A49 yrkande 50 som sin mening ge regeringen detta till känna.

12. Begränsning av högskoleutbyggnaden

Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Expansion av den högre utbildningen som börjar med "Utskottet noterar" och slutar med "1995/96:Fi118 yrkande 9" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar att regeringen – för att ge utrymme för en god planering av den fortsatta expansionen – har ändrat sitt förslag från vårpropositionen om takten i expansionen. I stället för att ytterligare 10 000 platser skall tillkomma år 1998 och ytterligare 5 000 platser år 1999 planerar regeringen nu att samtliga 15 000 ytterligare platser skall tillkomma först år 1999. Utskottet välkomnar denna förändring, men anser likväl att expansionen går alltför snabbt. Satsningen på högre utbildning måste vara långsiktig och ske i en jämn takt som är väl avvägd efter utbildningsanordnarnas möjligheter att erbjuda en högkvalitativ utbildning. Finansutskottet bör enligt utbildningsutskottets mening föreslå riksdagen att med anledning av motion 1995/96:Fi118 yrkande 9 som sin mening ge regeringen till känna att antalet nya permanenta platser i högskolan år 1999 bör begränsas till 7 500.

13. Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Expansion av den högre utbildningen som börjar med "Som redan" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla att enligt statens avtal med Stiftelsen Högskolan i Jönköping angående utbyggnaden av Internationella Handelshögskolan skall denna tillföras 100 nya platser årligen under perioden 1997–1999. Utskottet finner som det enda rimliga att det av regeringen föreslagna tillskottet av ytterligare 600 platser till högskolan ligger utöver de avtalsreglerade platserna. Detta bör finansutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motionsyrkandet som sin mening ge regeringen till känna.

Beatrice Ask (m), Rune Rydén (m), Margitta Edgren (fp), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Margareta E Nordenvall (m) och Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Expansion av den högre utbildningen som börjar med "Utbildningsutskottet har" och slutar med "yrkande 34" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del betona att den avgörande utgångspunkten såväl för tidpunkten för en fortsatt utbyggnad av den högre utbildningen som för fördelningen av platser mellan lärosäten måste vara att ständigt beakta utbildningarnas kvalitet. Det är i dag minst lika viktigt att öka examinationsfrekvensen som att forcera fram nya platser. Betydelsen av kvalitetssäkring talar för att själva takten i utbyggnaden aldrig får bli det viktigaste. Ett långsammare tempo kan enligt utskottets mening accepteras om det är nödvändigt för att behålla kvaliteten. I syfte att ge företräde åt kvalitetsinvesteringar i form av bl.a. lärarkompetens och utrustning anser utskottet att det bör övervägas att ett särskilt kvalitetsanslag inrättas. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en genomarbetad bedömning av hur förutsättningar för undervisning med mycket god kvalitet skall skapas.

Utbildningsutskottet förordar att finansutskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionerna 1995/96:Fi121 yrkande 5, 1995/96:Fi123 yrkande 11 och 1995/96:A49 yrkande 34 som sin mening ger regeringen till känna vad här anförts om kvalitet i utbildningen.

15. Forskningsområden av särskild betydelse för Sverige

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Expansion av den högre utbildningen som börjar med "Utskottet noterar" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det viktigt att, som motionärerna föreslagit, en bred process inleds genom vilken universitet, högskolor och företag söker definiera vilka forskningsområden, inriktningar och villkor i övrigt som är av särskild betydelse för Sverige och svenska företags utveckling. Det bör också definieras inom vilka områden Sverige har särskilda möjligheter att hävda en position i forskningsfronten. Regeringen bör enligt utskottets mening säkerställa att så sker. Vad utbildningsutskottet här anför bör finansutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motionsyrkandet som sin mening ge regeringen till känna.

16. Utbytet mellan högskolor och näringsliv

Gunnar Goude (mp) och Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Expansion av den högre utbildningen som börjar med "Även i" och slutar med "yrkande 8 delvis" bort ha följande lydelse:

Utskottet har samma uppfattning som motionärerna att det är angeläget att utbytet mellan högskolor och näringsliv förbättras. Ett sätt på vilket detta

skulle kunna ske är att universitet och högskolor öppnar sin verksamhet gentemot företag och den offentliga tjänstesektorn genom att studerande i forskarutbildning får tjänstgöra på speciella tidsbegränsade deltidstjänster. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i dessa avseenden.

Vad utbildningsutskottet här anfört om ökat utbyte mellan högskolor och näringsliv m.m. bör finansutskottet föreslå riksdagen att med anledning av motionsyrkandena som sin mening ge regeringen till känna.

17. En databas för forskning

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Expansion av den högre utbildningen som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "till yrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare utan att ha något att erinra däremot behandlat förslaget i IT-propositionen till ett forskningsinformationssystem med Internet som informationsbärare (prop. 1995/96:125, UbU5y). Utskottet vill nu framhålla att databasen för forskning måste finnas tillgänglig för företagen, särskilt för de mindre företagen. I databasen bör, förutom upplysningar bl.a. om pågående forskningsprojekt, också finnas teknikrapporter från Sveriges tekniska attachéer. Detta bör finansutskottet föreslå riksdagen att med anledning av motionsyrkandet som sin mening ge regeringen till känna.

18. Utbildning om företagande

Gunnar Goude (mp) och Tuve Skånberg (kds) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under rubriken Vissa skolfrågor som börjar med "Utbildningsutskottet har" och slutar med "om företagareutbildning" bort ha följande lydelse:

Utbildningsutskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att skolan bidrar till att lägga grunden för ett företagsvänligt klimat genom att skapa förståelse hos eleverna för företagandets villkor och betydelse för samhället. Det är därför viktigt att moment om företagande kommer in i kursplanerna på alla stadier inom utbildningsväsendet. Utskottet anser också att ytterligare ett nationellt program med speciell inriktning på företagande bör inrättas i gymnasieskolan. Vidare bör regeringen verka för att kurser och utbildningar om företagande på högskolenivå anordnas av universiteten och högskolorna i ökad utsträckning. Utbildningsutskottet förordar att finansutskottet föreslår riksdagen att med anledning av motionerna 1995/96:Fi117 yrkande 31 och 1995/96:Fi118 yrkande 14 som sin mening ge regeringen till känna vad här anförts om utbildning om företagande.

19. Nationell skolpeng

Beatrice Ask, Rune Rydén, Hans Hjortzberg-Nordlund och Margareta E Nordenvall (alla m) anser att den del av utbildningsutskottets yttrande under

rubriken Vissa skolfrågor som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "nationell skolpeng" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att införandet av ett system med nationell skolpeng skulle göra valfriheten i skolan reell för alla och innebära att staten tar ett huvudansvar för skolans finansiering. Skolpengen skall tilldelas de skolor, fristående lika väl som kommunala, som förmår tillgodose elevers och föräldrars önskemål. Den konkurrens som därvid kan uppkomma är enligt utskottets mening kvalitetsdrivande. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett konkret förslag i denna riktning med sikte på att ett nationellt skolpengssystem skall kunna introduceras senast den 1 juli 1999.

Utbildningsutskottet vill att finansutskottet föreslår riksdagen att med bifall till motion 1995/96:A49 yrkande 32 som sin mening ge regeringen till känna vad här anförts.

Särskilt yttrande

Margitta Edgren (fp) anför:

Folkpartiet koncentrerar arbetet inför riksdagens extra sammanträde den 12 juli på två uppgifter, nämligen dels att förmå riksdagen att anta ett ambitiösare mål för sysselsättningspolitiken än det av regeringen föreslagna, dels att förskjuta tyngdpunkten i det åtgärds paket som kommer att antas genom att verka för fler åtgärder som förbättrar företagsklimatet.

Det faktum att jag här på vissa punkter avstår från att avge avvikande meningar kan alltså inte tas till intäkt för att jag accepterar utskottets ställningstaganden. Synpunkter skulle kunna framföras när det gäller kvalificerad yrkesutbildning, barntillägget i svuxa, distansutbildning och ospärrad högskola, doktorandtjänster, fördelning av högskoleplatser samt tioårig grundskola.

